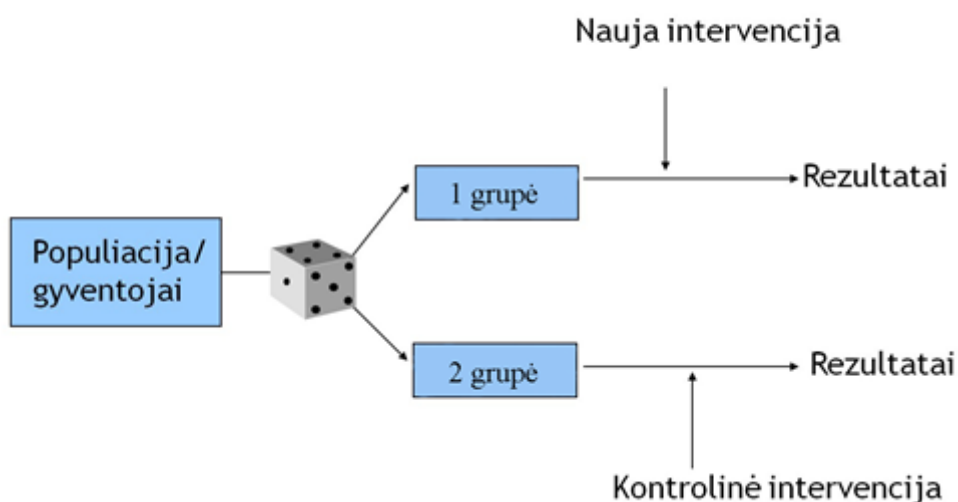

Siekiant efektyviai naudotis įrodymais pagrįstos medicinos informacijos šaltiniais ir taikyti juos savo klinikinėje praktikoje, būtina susipažinti su mokslinių įrodymų tipais ir pagrindinėmis sąvokomis.

- **Apžvalga** (angl. review) – tai mokslo publikacija, nagrinėjanti keletą studijų apie tiriamąjį objektą ir daranti iš jų bendrą išvadą. Pagrindinis trūkumas – apžvalgoje nenurodoma, kodėl būtent tos konkrečios studijos įtrauktos į apžvalgą, todėl galima tam tikra paklaida.
- **Sisteminė apžvalga** (angl. systematic review) – kur kas pranašesnė mokslinių įrodymų pagrįstumo požiūriu. Nuo paprastos apžvalgos ji skiriasi mažiausiai dviem ypatybėmis. Pirmiausia, sisteminėje apžvalgoje nurodoma, koku tikslu parengta apžvalga. Antra, nurodomi paieškos kriterijai, pagal kuriuos buvo atrinkti apžvalgoje naudoti straipsniai. Turi būti atlikta kiekvieno naudoto straipsnio kokybės metodologinė analizė. Be to, apžvalgos autoriai privalo nurodyti, kodėl įtraukti būtent tie straipsniai, taip pat turi pateikti sąrašą publikacijų, kurios po įvertinimo buvo atmestos. Kitaip tariant, publikacijos atrenkamos sisteminiu būdu. Tai leidžia iširti ir įvertinti įrodymus, kuriais autoriai grindė savo išvadas.
- **Metaanalizė** (angl. meta-analysis) – tai specialus apžvalginio straipsnio tipas. Pagal tezauro MeSH apibrėžimą, „tai yra kiekybinis metodas, leidžiantis sujungti nepriklausomų studijų rezultatus ir daryti bendras santraukas bei išvadas, įvertinančias terapinį efektyvumą“. Metaanalizė yra gilesnė nei paprastas apžvalginis straipsnis, joje naudojami statistiniai metodai, leidžiantys sujungti ir analizuoti faktinę medžiagą.
- **Klinikinis atsitiktinių imčių tyrimas** (angl. randomized control trial, RCT) – eksperimentinis tyrimas, kai poveikio ir kontrolinės grupės sudaromos iš populiacijos atsitiktinumo principu pagrįstais metodais, o poveikis vertinamas lyginant nurodytų grupių baigčių dažnumą.

Šie tyrimai gali būti atliekami visų procedūrų, kurias galima priskirti prie gydymo metodų (vaistai, chirurginės procedūros, sveikatos mokymas), veiksmingumui nustatyti. Svarbiausias studijos (tyrimo) metodas naudojamas atliekant klinikinius bandymus. Pavyzdžiui, norint nustatyti, ar naujas vaistas efektyvus, surengiami bandymai su dviem pacientų grupėmis. Vienos iš jų – intervencinės – pacientai gauna tiriamąjį vaistą, kitos – placebo. Grupės visiškai vienodos, skiriasi tik gydymas.

„Atsitiktinė imtis“ (angl. random sample) reiškia tai, kad visi pacientai turi vienodą tikimybę patekti į bet kurią iš grupių (žr. 1 pav.).

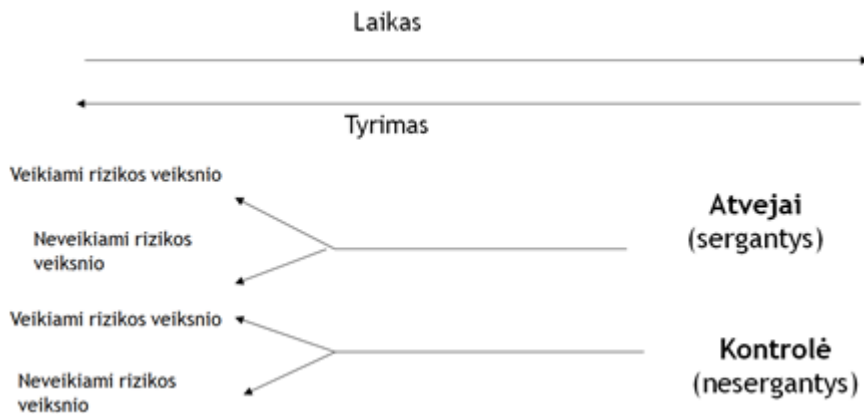
1 pav. Klinikinis atsitiktinių imčių tyrimas

- **Kohortinis tyrimas** (angl. cohort study) – tai analitinis stebėjimo tyrimas, kai stebima sveikų žmonių grupė, sudaryta iš rizikos veiksnio veikiančių ir neveikiančių individų. Siekiant nustatyti priežastinį ryšį tarp rizikos veiksnio ir ligos, renkami duomenys apie visus naujus ligos atvejus (žr. 2 pav.). Kohortinis tyrimas gali būti numatomas – perspektyvusis arba retrospektyvusis.

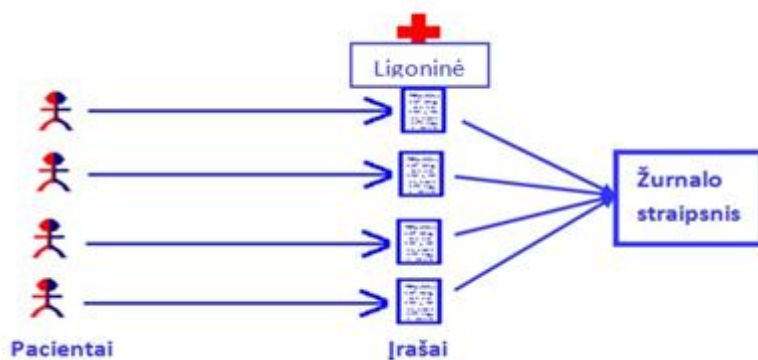
2 pav. Kohortinis tyrimas

- **Atvejo ir kontrolės tyrimas** (angl. case-control study) – tai analitinis stebėjimo tyrimas, kurio tikslas nustatyti galimas ligų priežastis, lyginant sergančius tam tikra liga (atvejai) ir nesergančius žmones (kontrolė) (žr. 3 pav.). Šio tipo tyrimai yra ne tokie patikimi kaip atsitiktinių imčių ar kohortinis tyrimai.

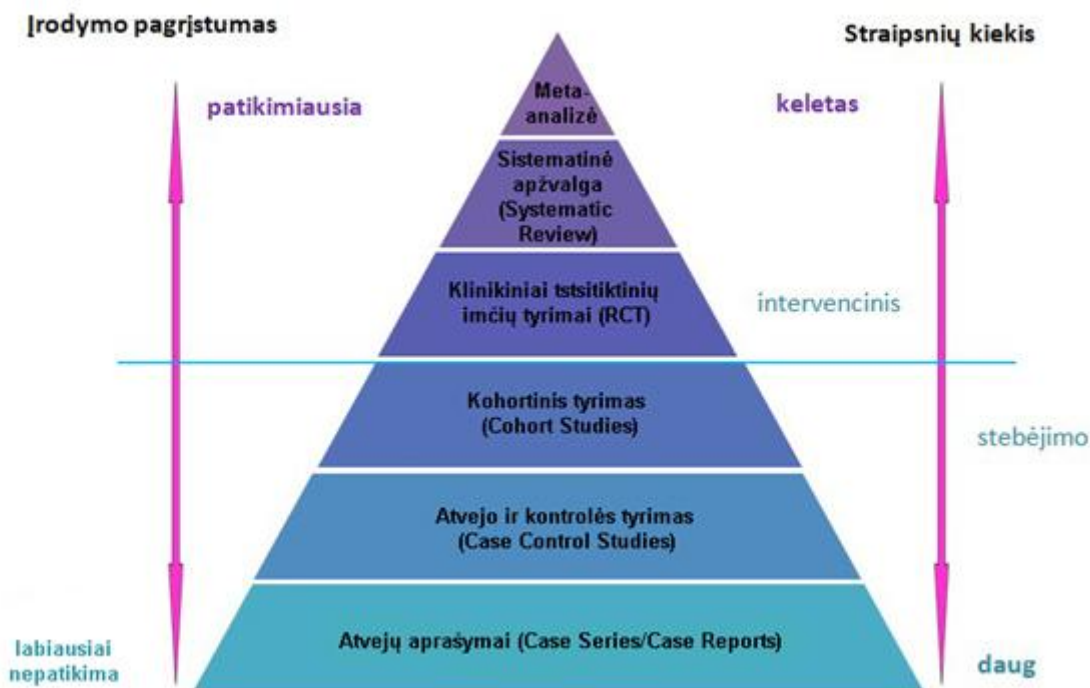
3 pav. Atvejo ir kontrolės tyrimas

- Nepatikimiausi informacijos šaltiniai yra **atvejų aprašymai ir protokolai** (angl. case series). Tai individualių pacientų ligų aprašymai ir gydymo istorijos be jokio statistinio pagrįstumo (žr. 4 pav.).

4 pav. Atvejų aprašymai

Šie įvairūs publikacijų ir studijų tipai duomenų bazėse skiriasi ne tik kiekiu, bet ir kokybe. Žemiau pavaizduotoje piramidėje pateikiamas įvairių publikacijų tipų reitingavimas pagal mokslinių įrodymų pagrįstumą ir patikimumą. Piramidės viršūnėje pavaizduotas patikimiausias publikacijos tipas metaanalizė, o einant iš viršaus į apačią publikacijų tipų patikimumas mažėja. Tačiau reikia atkreipti dėmesį į tai, kad aukštesnėse piramidės pozicijose esančių tipų kiekis mažesnis, o tai reiškia, kad jų rasti duomenų bazėse yra daug sunkiau (žr. 5 pav.).

5 pav. Įrodymų pagrįstumo hierarchija